

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΔΙΑΛΕΞΗ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΤΟΥ ΛΕΚΤΟΡΟΣ
ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΣΑΪΤΟΥΡΙΔΗ

Τρίτη 31 Οκτωβρίου 2023 Ώρα 18:00
Αίθουσα Β 108
Κτίριο Συμβουλίου – Συγκλήτου
«Αναστάσιος Γ. Λεβέντης»
Πανεπιστήμιο Κύπρου

«Το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο και οι διορισμοί στο Δικαστικό Σώμα»
Δρ. Χρίστος Κληρίδης

Για πρώτη φορά άκουσα επίσημα για το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο από τον τότε Υπουργό Δικαιοσύνης, συνάδελφο Ιωνά Νικολάου, λίγο πριν αποχωρήσει από το αξίωμα τον Μάιο του 2019.

Η μεταρρύθμιση της Ανωτάτης Βαθμίδας της Δικαιοσύνης είναι η πρόταση του Υπουργού, την οποία επεξεργάστηκε τότε και κατέθεσε το σχετικό Νομοσχέδιο μετά από έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου πριν την αποχώρησή του από το Υπουργείο.

Πριν τη τελική διαμόρφωση του βασικού Νομοσχεδίου το οποίο τροποποιούσε τον περί Απονομής της Δικαιοσύνης (Ποικίλαι Διατάξεις) Νόμο του 1964, με κάλεσε στο γραφείο του για να με ενημερώσει και να πάρει τις απόψεις μου τότε.

Σε βασικές γραμμές συμφώνησα μαζί του αλλά έκανα τότε κάποιες εισηγήσεις τις οποίες, μετά την ανάληψη της Προεδρίας του Π.Δ.Σ., προώθησα μαζί του, αφού ο ίδιος αποδέχθηκε πρόσκλησή μου τον Οκτώβριο του 2020 να

συμμετάσχει στις εργασίες Τριμελούς Επιτροπής που συνέστησα με συναδέλφους, Αχιλλέα Αιμιλιανίδη, και Κώστα Παρασκευά.

Το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο ήταν μία καινοτόμος και σημαντική πρόταση, η οποία αποσκοπούσε στην βελτίωση του συστήματος διορισμού δικαστών στην Ανώτατη Βαθμίδα της Δικαιοσύνης στην Κύπρο. Ως γνωστό, με βάση το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως προσαρμόστηκε με το Δίκαιο της Ανάγκης του 1964, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τους Δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου, όπως συστάθηκε το 1964, και λειτούργησε μέχρι την 1^η Ιουλίου του 2023. *Ιδε Άρθρα 133(5) και 153(5).*

Δημιουργήθηκε ένα άτυπο *convention*, δηλαδή εθιμοτυπική πρακτική όλα αυτά τα χρόνια, σύμφωνα με την οποία, ο Πρόεδρος ζητούσε κατά κανόνα και υιοθετούσε τη σύσταση του Ανωτάτου Δικαστηρίου στον διορισμό Δικαστή στο Ανώτατο Δικαστήριο όταν η θέση καινούτο.

Στα 60 περίπου χρόνια, το σύστημα αυτό, λειτούργησε ομαλά, εκτός δύο περιπτώσεων, όπου ο Πρόεδρος δεν ακολούθησε την πρακτική αυτή και διόρισε σε μία περίπτωση εξωδικαστικό νομικό από τους κόλπους της Νομικής Υπηρεσίας, και σε μια άλλη περίπτωση δεν ακολούθησε την Υπηρεσιακή Ιεραρχία.

Το σύστημα αυτό έγινε δέχτης κριτικής από νομικούς κύκλους, ιδιαίτερα τον δικηγορικό κόσμο, και με την λειτουργία του Πανεπιστημίων τα τελευταία χρόνια, από πανεπιστημιακούς. Επίσης το ανέλεγκτο των διορισμών από τον Πρόεδρο, κρίθηκε ότι δεν συνάδει με τις αρχές ενός σύγχρονου ευρωπαϊκού Κράτους Δικαίου.

Παρ' όλον ότι, σύμφωνα με τις συνταγματικές ρυθμίσεις ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει την δυνατότητα να διορίζει οποιονδήποτε νομομαθή ανωτάτου επαγγελματικού και ηθικού επιπέδου, η πρακτική η οποία εξελίχθηκε σε εθιμοτυπική, υπαγόρευε κατά κανόνα δικαστή και όχι δικηγόρο ελεύθερο επαγγελματία, ιδιαίτερα από τις τάξεις της μαχόμενης δικηγορίας.

Στην πραγματικότητα δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι, τους διορισμούς στην πράξη τους έκανε το Ανώτατο Δικαστήριο και όχι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Αυτή η εικόνα δημιουργούσε αρνητικές εντυπώσεις με δεδομένο μάλιστα ότι, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, το διορίζον όργανο, είναι διάδικος δυνάμει συνταγματικών προνοιών σε πολύ σημαντικές δικαστικές διαδικασίες ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου, σήμερα του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου. Υψίστης σημασίας Συνταγματικά θέματα αποφασίζονται από δικαστές τους οποίους διορίζει ένας εκ των διαδίκων.

Πέραν όμως τούτου, κατέστη σαφές όλα αυτά τα χρόνια της πρακτική αυτής, ότι τον τελευταίο λόγο στις προαγωγές δικαστών μέχρι να φτάσουν στο σημείο εκείνο επιλογής τους για το Ανώτατο Δικαστήριο, και τώρα Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, είχε το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, δηλαδή οι δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

Σαν αποτέλεσμα, το Ανώτατο Δικαστήριο, στο τέλος της ημέρας, «απεφάσιζε» ποιος θα διοριζόταν στο Ανώτατο Δικαστήριο εφ' όσον, μέσα από τις προαγωγές κατέληγε στον επίλεκτο Διοικητικό Πρόεδρο, συνήθως της Λευκωσίας, και στην συνέχεια, μέσα από τη σύσταση του στον Πρόεδρο αυτού του δικαστή, πετύχαινε το διορισμό του στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Για αυτή την επετηρίδα είχα γράψει και στο παρελθόν, και υποστήριξα ότι θα έπρεπε το σύστημα να αλλάξει και να υπάρξει περισσότερη διαφάνεια στην όλη διαδικασία, και ότι τούτο θα ήταν προς το συμφέρον της δικαιοσύνης.

Η πρόταση για τη σύσταση και λειτουργία του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου αποσκοπούσε και αποσκοπεί ακριβώς σε αυτό αλλά και για να αντιμετωπίσει την κριτική για το ανέλεγκτο της εξουσίας του Προέδρου στους διορισμούς.

Παράλληλα, είναι γνωστό ότι, η Greco πίεζε για διεύρυνση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου ώστε να συμπεριλαμβάνει δικαστές από όλες τις βαθμίδες για αποφυγή πιθανού κρονισμού σε θέματα διορισμών και προαγωγής. Σίγουρα η πρόταση αυτή επηρέαζε και τη πρακτική της επετηρίδας που ακολουθείται για να φτάσει κανείς στο διορισμό του στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Τον Οκτώβριο του 2020, σε συσκέψεις υπό την Προεδρία της τότε Υπουργού Δικαιοσύνης, κας Έμιλυσ Γιολίτη, στις οποίες συμμετείχα μαζί με μέλη της Επιτροπής Νομικών της Βουλής των Αντιπροσώπων, και παράγοντες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, υπήρξαν δραστικές εισηγήσεις για συμμετοχή ακόμη και 50:50% Δικηγόρων. Οι προτάσεις αυτές αποδείχθηκαν ανέφικτες. Προβλήθηκαν έντονες επιφυλάξεις για τη συνταγματικότητα τέτοιας πρότασης, τουλάχιστο όσον αφορά το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο. Υπήρξε ένσταση γενικά στην συμμετοχή δικηγόρων.

Σε μια ύστατη προσπάθεια να αρθεί το αδιέξοδο, ο Πρόεδρος Αναστασιάδης, συγκάλεσε συνάντηση κορυφής στο Προεδρικό όπου αποφασίστηκε και η συμμετοχή του Προέδρου του Π.Δ.Σ. χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Στη συνέχεια, στη Βουλή των Αντιπροσώπων, η συμμετοχή στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο και Γνωμοδοτικό Συμβούλιο των δικηγόρων, αυξήθηκε σε

τρεις, δηλαδή στον εκάστοτε Πρόεδρο του Π.Δ.Σ., και δύο έμπειρους δικηγόρους που προτείνει το Συμβούλιο του Π.Δ.Σ. και εγκρίνει το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο. Το ίδιο και για το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο.

Έτσι, με την φόρμουλα αυτή, την οποία αποδέχθηκα για χάριν της ευρύτερης μεταρρύθμισης, άνοιγε ο δρόμος για την ψήφισή της.

Το Συμβούλιο του Π.Δ.Σ., εισηγήθηκε με την θέσπιση της Νομοθεσίας τον Ιούλιο του 2022, τη συμμετοχή του Χάρη Δημητρίου, τότε Προέδρου Δικηγορικού Συλλόγου Λεμεσού, και Αλεξάνδρας Πελαγία, σαν μέλη του Μεταβατικού Γνωμοδοτικού Συμβουλίου, και στη συνέχεια του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου. Προηγήθηκε άτυπη διαβούλευση. Το πρώτο Μεταβατικό Γνωμοδοτικό Συμβούλιο λειτούργησε με άψογο τρόπο. Κάθε άλλο παρά παρατηρητές ήσαν τα τρία μέλη του Δικηγορικού Σώματος. Συμμετείχαν πλήρως σε όλες τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου με θετικό τρόπο και αίσθημα ευθύνης. Εξέφρασαν την άποψή τους για όλους τους υποψήφιους . Υποψήφιοι για τις 3 θέσεις ήσαν και δικαστές και δικηγόροι. Από τις εννέα θέσεις οι έξι είχαν δια νόμου πληρωθεί από τους έξι δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Μεταξύ των υποψηφίων υπήρξαν και έγκριτοι δικηγόροι.

Προσωπική εκτίμηση μου είναι ότι, αν το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο προχωρούσε με σύσταση ενός τουλάχιστο δικηγόρου που πληρούσε όλα τα κριτήρια που επιτάσσει το Σύνταγμα, της νομομάθειας και ανωτάτου ηθικού και επαγγελματικού επιπέδου, αυτό θα ενίσχυε την διαφάνεια και επαύξηση της εμπιστοσύνης όλων στη δικαιοσύνη και το Κράτος Δικαίου. Ευελπιστώ ότι, μελλοντικά τούτο θα γίνει.

Τελικά με βάση και τις συστάσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου, διορίστηκαν από τον Πρόεδρο δύο ικανοί Πρόεδροι Επαρχιακών Δικαστηρίων και η

ικανότατη Πρόεδρος του Διοικητικού Δικαστηρίου. Ο διορισμός της τελευταίας «έσπασε» και την εθιμοτυπική πρακτική διορισμού στο Ανώτατο των εκάστοτε Διοικητικών Προέδρων Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας. Θεωρώ τούτο σαν μία πολύ θετική εξέλιξη.

Στα περαιτέρω αρνητικά, κατά τη δική μου υποκειμενική κρίση, κατατάσσω και το γεγονός ότι δεν υπεβλήθη κατάλογος υποψηφίων σε τριπλάσιο αριθμό, όπως προνοεί η νομοθεσία, εφ' όσον ερμηνεύτηκε από το Συμβούλιο ότι τούτο δεν επιβάλλεται αλλά ισχύει ο κανόνας «αν υπάρχει ο κατάλληλος αριθμός υποψηφίων». Επίσης, οι τελικές εκθέσεις οι οποίες συντάσσονται από τον Πρόεδρο στη βάση της ψηφοφορίας, πρέπει να εγκρίνονται σε ειδική συνεδρίαση για το σκοπό αυτό.

Στην τελευταία έκθεση του Rule of Law 2022 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκφράζονται κάποιες αμφιβολίες που αφορούν το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο και γίνονται συστάσεις οι οποίες υιοθετήθηκαν από την Επιτροπή της Βενετίας στις 13 Δεκεμβρίου του 2021.

Η ανυπαρξία δικαιώματος προσβολής των συστάσεων/αποφάσεων του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου, και η απουσία καθαρών θεσμοθετημένων κριτηρίων για τους διορισμούς, δημιουργεί ανησυχίες. Οι συστάσεις της Επιτροπής της Βενετίας ήσαν συγκεκριμένες:

- (1) Οι συστάσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου θα πρέπει να είναι όχι με αλφαβητική σειρά προς τον Πρόεδρο αλλά αναλόγως της αξίας.
- (2) Η αιτιολόγηση των αποφάσεων πρέπει να είναι διαθέσιμη στους αιτητές εάν το επιθυμούν.
- (3) Ανεπιτυχών αιτητής πρέπει να έχει το δικαίωμα προσβολής της απόφασης.

(4) Πρέπει να θεσμοθετηθούν καθαρά κριτήρια για τους διορισμούς τα οποία θα είναι δεσμευτικά για το Συμβούλιο.

(5) Ο Πρόεδρος οφείλει να δίδει τους λόγους γραπτώς τυχόν απόκλισης από τις συστάσεις του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου.

Όλα τα πιο πάνω στο πλαίσιο παροχής των εχέγγυων για την εύρυθμη λειτουργία και ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας σε Ευρωπαϊκό Κράτος Δικαίου.

Θεωρώ πως όλες οι συστάσεις είναι προς την ορθή κατεύθυνση και θα πρέπει να μελετηθούν σοβαρά από όλους τους εμπλεκόμενους με στόχο περαιτέρω βελτίωση στους όρους λειτουργίας του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου.

Θα τελειώσω με την εισήγηση ότι, θα πρέπει προσεχώς να επανεξετασθεί ακόμη και αυτή η σύνθεση του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου, που συμπεριλαμβάνει σήμερα πέραν των τριών δικηγόρων και Γενικού Εισαγγελέα χωρίς δικαίωμα ψήφου, και τους Δικαστές του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου. Πρέπει να εξετασθεί σοβαρά η προοπτική να συμπεριληφθούν και Πρόεδροι Τμημάτων και Σχολών Νομικής Κυπριακών Πανεπιστημίων, και ενός άλλου επαγγελματία, π.χ. Προέδρου ΣΕΛΚ ή Προέδρου Κυπριακής Ακαδημίας.

Μόνο έτσι ενισχύεται η εμπιστοσύνη του κοινού σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου. Όλοι με δικαίωμα ψήφου βεβαίως. Οι συνταγματικές ενστάσεις πρέπει να ξεπεραστούν.

Δρ. Χρίστος Κληρίδης

31/10/2023

